

показує, що для розповсюдження індивідуальної приватної ініціативи із соціального забезпечення потрібне створення відповідних правових, політичних та економічних умов. Первинно це правове забезпечення ринкової економіки, здійснення адекватної політики та захист грошових накопичень населення. Далі досягнення його соціального захисту, в рамках якого є місце і для індивідуальної, особистої ініціативи, а також прийняття законів і нормативних актів, які регламентують ділову активність установ, зайнятих додатковим соціальним забезпеченням. Й насамкінець – це задіяння податкових стимулів для підтримки індивідуальної ініціативи із соціального забезпечення.

6. Загалом для соціальної політики XXI століття у багатьох державах світу характерна, по-перше, активізація людських ресурсів у ковітальних соціальних діяннях, по-друге, перенесення основного соціального тягаря із держави на суспільство через формування допомоги суспільних організацій і самопомоги; по-третє, розвиток гнучких управлінських систем і структур, де державі відводиться роль стратегічного управлінця, функція координатора, оптимального перебігу соціальних процесів і взаємодій.

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ТРУДОЗБЕРЕЖЕННЯ МОЛОДІ НА РИНКУ ПРАЦІ

ГЕМСЬКА Ю.

Copyright © 2013

Актуальність дослідження. Початок XXI століття ознаменований різким загостренням соціальних проблем молоді у різних країнах світу. У більшості з них молодь приблизно вдвічі частіше, ніж представники старших вікових категорій, опиняється в маргінальному становищі при виборі місця праці, непропорційно великою є її частка в когорті безробітних, найнижчими показниками характеризується рівень її доходів й стартові можливості отримання освіти та самоствердження. В умовах формування ринкового середовища вітчизняна молодь вимагає особливої соціальної підтримки та соціального захисту як така, що перебуває в стані формування і утвердження життєвих позицій, складає більше половини працездатного населення держави, має свої орієнтації, інтереси і потреби, болісно відчуває на собі тягар економічної кризи та недостатність державних асигнувань на соціальні потреби. Водночас молодь є майбутнє держави, а тому від забезпечення стартових умов її діяльності залежить подальший розвиток нинішнього суспільства, а також майбутніх поколінь. Цими обставинами пояснюється актуальність дослідження проблем зайнятості молоді, її трудової активності, соціального захисту та створення належних передумов для формування, збереження і використання її трудового потенціалу.

Проблеми молоді неодноразово ставали в тій чи іншій мірі предметом вивчення багатьох вчених. В XIX столітті в Україні дослідницькі інтереси були націлені на способах поширення просвітницьких ідей серед молоді (Я. Головацький, І. Вагилевич, М. Шашкевич, Т. Шевченко, І. Франко), а в XX – на міждисциплінарних аспектах її формування, розвитку й реалізації потенціалу. Саме в такому ключі слід розглядати роботи вітчизняних та зарубіжних демографів (Ю. Корчак-Чепурковського, А. Рославського-Петровського, Б. Урланіса, С. Пирожкова), психологів (Ш. Бюлер, Т. Титаренка, С. Васильківа), соціологів (К. Мангейма, Г. Шельського, С. Іконікової, О. Балакіревої, В. Пічі, Н. Черниш), антропологів (П. Парсонса, Дж. Колемана), економістів (Н. Зібера, І. Лукінова, П. Самюелсона, М. Бурда, Г. Манківа). Окрему стрічку у вітчизняних економічних дослідженнях ринку праці та зайнятості новітньої доби зробили С. Бандур, Д. Богиня, С. Вовканич, О. Вишняк, Є. Головаха, М. Головатий, М. Долішній, С. Злупко, В. Куценко, Ю. Краснов, Е. Лібанова, І. Лукінов, С. Макеєв, М. Пітюлич, В. Піча, Н. Тітова, О. Хомра, М. Чурилов, М. Шаленко, О. Яременко та інші. Водночас питання трудової активності молоді, компонентів та чинників, що детермінують її зайнятість, змісту та структури соціального захисту молоді, передумов збереження її на ринку праці України вивчені недостатньо.

Мета роботи полягає в розробці теоретичних, методологічних та методичних підходів до вивчення проблем трудової зайнятості молоді в умовах ринкових трансформацій, дослідження передумов та можливостей збереження робочої сили молоді на ринку праці України та формулюванні рекомендацій щодо підвищення ефективності молодіжної політики з урахуванням регіональних особливостей її реалізації.

Об'єктом дослідження є трудова зайнятість молоді в умовах формування ринкової економіки та напрями її регулювання з урахуванням регіональних особливостей прояву її трудового потенціалу, розвитку системи зайнятості, регіонального ринку праці, безробіття та системи соціального захисту. **Предметом дослідження** є система формування, розвитку і використання трудового потенціалу молоді в Україні як передумови її трудо-збереження на вітчизняному ринку праці.

Комплексне дослідження зазначеної проблематики дало змогу сформулювати такі попередні **висновки**:

1. У порівнянні із загальним рівнем безробіття усього населення, традиційно високим залишається безробіття молоді віком 15-24 років. Такі молоді люди є однією з найуразливіших груп на ринку праці, оскільки на цей період життя припадають найважливіші події: вибір професії та пошук першого робочого місця. Одним із найбільш небажаних наслідків молодіжного безробіття може стати зниження трудової мотивації.

2. Головними причинами молодіжного безробіття в регіоні є значний дисбаланс робочих місць та наявної робочої сили на ринку праці, труднощі первинного працевлаштування молоді після закінчення навчального закладу, вузькопрофільність професій осіб, які потрапляють в число безробітних, широкомасштабна добровільна відмова молоді від пропозиції робочих місць як таких, що не відповідають вимогам високооплачуваної та перспективної праці. Водночас, за даними численних соціологічних досліджень, мотиваційні основи зайнятості засвідчують прагнення молоді до продуктивної зайнятості та самоствердження.

3. Соціологічне обстеження засвідчило й те, що процеси трансформації зайнятості у молодіжному середовищі відбуваються дуже інтенсивно. Молодь, на відміну від інших вікових груп населення, в пошуку доходного місця праці більш мобільна як у територіальному, так і в професійному відношенні. Варто наголосити й на тому, що не відкидаючи прагнення до продуктивної зайнятості й самоствердження, вона в умовах зростаючого попиту та на фоні широкого спектру економічних інтересів значно вище ставить інтереси швидкого збагачення, ніж інші вікові категорії населення, легше нехтує при цьому національними інтересами держави в плані збереження її людського капіталу (частка молоді, яка прагне виїхати на роботу за кордон коливається в межах 45%). Проявом трудової мобільності молоді є також бажання змінити спеціальність та пройти курс професійної перепідготовки, організація власної справи та ін. Це вказує на те, що сучасна молодь прагне бути не лише пасивним учасником ринку праці, а брати активну участь у веденні власного бізнесу, реалізуватись через самозайнятість, створювати нові робочі місця. Це підтверджує і аналіз вікових особливостей прояву підприємницької ініціативи населення. Він показує, що найвищі шанси до бізнесу мають особи вікових поколінь між 30 та 40 роками, тобто реалізація підприємницької діяльності активізується з віком. Четверта частина опитаних шкодує, що не має можливостей це зробити, але понад 20 відсотків впевнено вірять у свої сили.

4. Розвиток підприємництва є одним із шляхів активізації заходів в частині підвищення рівня зайнятості молоді та збільшення кількості робочих місць. Головними чинниками, що стримують реалізацію підприємницької ініціативи молоді є відсутність стартового капіталу, малі шанси отримання належних доходів (що є результатом високого податкового тиску), відсутність у молоді юридично-правових та економічних знань, а також досвіду роботи в комерції. В сукупності вказані чинники спричиняють явище масового розриву внутрішньорегіональних зв'язків на локальних ринках праці та формування стійких еміграційних трудових потоків за межі територіальних систем працевикористання. Очевидно, що така ситуація обумовлена недостатністю уваги, яку приділяють органи державного управління створенню сприятливих умов для розвитку малих і середніх підприємств, збільшенню за рахунок розвитку підприємництва нових робочих місць. Така ситуація обумовлює необхідність надання відповідної допомоги та створення сприятливих умов розвитку молодіжного підприємництва на державному та місцевих рівнях управління шляхом фінансової підтримки молоді через надання пільгових довгострокових кредитів на започаткування власної справи, забезпеченні на пільгових умовах виробничими приміщеннями, а також сприянні у створенні бізнес-центрів, бізнес-інкубаторів для підготовки молоді до підприємницької діяльності, наданні інформаційних та інших послуг.

5. Найвищий рівень освіти індивіда визначає його шанси на ринку праці. Обмеженість в отриманні високооплачуваної роботи для людей без освіти або з низьким рівнем освіти призводить до неможливості частини молоді у забезпеченні своїх потреб. В такому випадку виникає потреба у соціальному захисті та підтримці з боку держави. У державі, яка декларує орієнтацію на демократичні цінності, рівні права та можливості для кожного, ліквідування нерівності у можливостях отримання освіти потребує розробки певних механізмів з метою регулювання відтворення освітнього рівня та скорочення частки молодих людей, котрі потребують соціальної підтримки.

6. Сучасна молодь, в свою чергу, повинна бути не лише пасивним споживачем державних благ, але і активним учасником усіх суспільних процесів, рушієм ринкових реформ та демократичних перетворень в Україні. Ефективність функціонування систем зайнятості та соціального захисту молоді залежить на нашу думку насамперед від: законодавчо-нормативної бази формування й реалізації молодіжної політики зайнятості та соціального захисту; повноцінного фінансового забезпечення загальнонаціональних та регіональних молодіжних програм; широкої інфраструктурної мережі соціальних інституцій, що забезпечують виконання молодіжних програм та їх заходів; децентралізації функцій молодіжної соціальної політики, розвитку культури й самосвідомості молоді.

7. Зважаючи на те, що проблеми молоді на ринку праці постійно трансформуються, необхідно розробити перспективний план економічного розвитку молоді, який передбачав би чіткий взаємозв'язок між потребами ринку праці та професійною освітою молоді, ефективне використання трудового потенціалу молоді різного віку та профорієнтацію учнівської молоді відповідно до соціально-економічної ситуації та потреб вітчизняного ринку та окремих регіонів.

1. Зовнішня трудова міграція України. – К.: Український центр соціальний реформ, Державний комітет статистики України, 2010. – 120 с

2. Майданик І.П. Українська молодь на ринках праці зарубіжних держав. – К.: Ін-т дем-ї та соц-х досліджень ім. М.В. Птухи НАН України, 2010. – С. 62.

3. Ринок праці України за 2011 р.: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua>.